

بزرگی، سیدعابدین، ۱۳۵۰ -

از خود بیگانگی / سیدعابدین بزرگی. - قم: مؤسسه بوستان کتاب (مرکز چاپ و نشر دفتر تبلیغات

اسلامی حوزه علمیه قم)، ۱۳۹۹.

۳۶۸ ص. - (مؤسسه بوستان کتاب؛ ۲۵۸۷) (اخلاق و علوم تربیتی؛ ۲۹۲. اخلاق اسلامی؛ ۱۳۱)

ISBN 978-964-09-2129-6

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتاب نام: ص [۳۵۳] - ۳۶۸؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. از خود بیگانگی (خداشناسی). ۲. از خود بیگانگی (روان شناسی اجتماعی). ۳. نفس -

جنبه های مذهبی - اسلام. ۴. انسان (اسلام). الف. دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم. مؤسسه بوستان کتاب.

ب. عنوان.

۲۹۷ / ۴۸۹

BP ۲۲۹ / ۳

شماره کتاب شناسی ملی: ۶۰۷۵۸۳۴

۱۳۹۹

■ موضوع: اخلاق اسلامی: ۱۳۱ (اخلاق و علوم تربیتی: ۲۹۲)

■ گروه مخاطب: تخصصی (پژوهشگران و اساتید حوزه و دانشگاه)

شماره انتشار کتاب (چاپ اول): ۲۵۸۷

مسلسل انتشار (چاپ اول و بازچاپ): ۷۴۱۱

از خود بیگانگی

سید عابدین بزرگی

عضو هیئت علمی دانشگاه بین‌المللی اهل بیت (ع)

بیت‌المقدس
۱۳۹۹

بوستان کتب

از خودببینگی

- نویسنده: سیدعابدین بزرگی
- ناشر: مؤسسه بوستان کتاب
- لیتوگرافی، چاپ و صحافی: چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
- نوبت چاپ: اول / ۱۳۹۹ • شمارگان: ۵۰۰ • بها: ۵۴۰۰۰ تومان

تمامی حقوق نشر مکتوب و الکترونیک اثر متعلق به مؤسسه بوستان کتاب است

printed in the Islamic Republic of Iran

- ❖ دفتر مرکزی: قم، خ شهدا (صفاینه)، ص ب ۹۱۷ / ۳۷۱۸۵، تلفن: ۳۷۷۲۲۱۵۵-۷، نمابر: ۳۷۷۴۲۱۵۴، تلفن پخش: ۳۷۷۴۳۴۲۶
 - ❖ فروشگاه مرکزی: قم، چهارراه شهدا (عرضه ۲۰۰۰ عنوان کتاب با همکاری ۱۷۰ ناشر)
 - ❖ فروشگاه شماره ۲: تهران، خیابان انقلاب، بین وصال و فلسطین، پلاک ۹۵۱، تلفن: ۶۶۹۶۹۸۷۸
 - ❖ فروشگاه شماره ۳: مشهد، چهارراه خسروی، مجتمع یاس، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه خراسان رضوی، تلفن: ۳۲۲۳۳۶۷۲
 - ❖ فروشگاه شماره ۴: اصفهان، چهار راه کرمانی، جنب دفتر تبلیغات اسلامی شعبه اصفهان، تلفن: ۳۲۲۲۰۳۷۰
 - ❖ فروشگاه شماره ۵ (ریگین کمان، فروشگاه کودک و نوجوان): قم، چهارراه شهدا، نبش خیابان ارم، تلفن: ۳۷۷۴۳۱۷۹
- اطلاع از تازه های نشر از طریق پیام کوتاه (SMS)، با ارسال شماره همراه خود به ۱۰۰۰۲۱۵۵ و یا ارسال درخواست به:

پست الکترونیک مؤسسه: E-mail:info@bustaneketab.com

جدیدترین آثار مؤسسه و آشنایی بیشتر با آن در وب سایت: www.bustaneketab.com

با قدردانی از همکارانی که در تولید این اثر نقش داشته‌اند:

- اعضای شورای بررسی آثار • دبیر شورای کتاب و سرویراستار: ابوالفضل طریقه‌دار • ویراستار: حسین برخورداری
- اصلاحات حروف نگاری: حسین محمدی و منا جمیل‌پور • صفحه‌آرایی: سکینه ملازاده و احمد مؤتمنی
- نمونه‌خوانی: علی میری • بازخوانی نهایی متن: مهدی سهرابی • کنترل فنی صفحه‌آرایی: سپیدرضا موسوی‌منش
- مدیر گروه هنری: مسعود نجابتی • طراح جلد: علیرضا قره‌گوزلو • اداره آماده‌سازی: حمیدرضا تیموری
- اداره چاپخانه: مجید مهدوی، ناصر منتظری و سایر همکاران لیتوگرافی، چاپ و صحافی • مدیر تولید: عبدالهادی اشرفی.

رئیس مؤسسه
محمدباقر انصاری

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	بخش اول: اصول و مبانی از خودیگانگی
۱۷	نخست) ابعاد وجود انسان
۱۷	دوم) ادله دویعدی بودن انسان
۱۸	۱. دلایل عقلی
۱۹	۲. دلایل نقلی
۲۰	۳. شواهد تجربی
۲۱	سوم) ویژگی اصلی روح انسان
۲۱	چهارم) اصالت نفس و روح
۲۳	پنجم) مراتب نفس
۲۴	۱. مراتب نفس از دیدگاه قرآن
۳۳	۲. مراتب نفس از دیدگاه فلاسفه
۳۴	ششم) مختار بودن انسان
۳۶	هفتم) شرایط انجام فعل اختیاری

از خود بیگانگی

۱. شناخت ۳۶
۲. میل و گرایش ۳۸
۳. قدرت ۳۹
- هشتم) انسان والاترین و پست‌ترین موجود ۳۹
- نهم) هدف از آفرینش انسان ۴۴
- دهم) سرشت و طبیعت مشترک انسانی ۴۶
- بخش دوم: مفاهیم ۴۹
- معنای خود ۴۹
۱. «خود» در لغت ۴۹
۲. «خود» یا «نفس» در قرآن ۵۰
۳. «خود» یا «نفس» در بیان متفکران ۵۲
- معنای از خودبیگانگی ۵۸
۱. معنای از خودبیگانگی در لغت ۵۸
۲. معنای از خودبیگانگی از دیدگاه متفکران ۵۸
۳. از خودبیگانگی از دیدگاه آیات ۷۰
۴. از خودبیگانگی از دیدگاه روایات ۸۴
- بخش سوم: تاریخچه از خودبیگانگی ۸۷
۱. تاریخچه از خودبیگانگی قبل از هگل ۸۸
۲. تاریخچه از خودبیگانگی بعد از هگل ۹۴
- بخش چهارم: اقسام از خودبیگانگی ۱۱۱

فهرست مطالب

۱۱۱	۱. لاشعوری و شعوری
۱۱۳	۲. دائمی و موقت
۱۱۴	۳. فردی و اجتماعی
۱۱۷	۴. فرهنگی
۱۲۲	۵. تاریخی
۱۲۳	۶. منفی و مثبت
۱۲۵	بخش پنجم: علل از خودبیگانگی
۱۲۵	نخست (غفلت
۱۲۵	۱. معنای غفلت
۱۲۵	۲. متعلق غفلت
۱۲۹	۳. پیامد غفلت
۱۳۷	۴. عوامل غفلت
۱۶۱	دوم) شناخت نادرست از خود
۱۶۲	۱. صور مختلف شناخت نادرست از خود
۱۶۶	۲. موانع شناخت درست از خود
۱۸۱	سوم) نسیان و فراموشی
۱۸۱	کاربرد نسیان و فراموشی در قرآن
۱۸۲	متعلق نسیان
۱۸۶	علت فراموشی خود
۱۸۸	اثبات ملازمه میان خدا و خود
۱۹۴	چهارم) خودکم‌بینی و اصالت‌دادن به دیگران

از خود بیگانگی

- ۱۹۵ پنجم) عوامل اجتماعی
- ۱۹۵ ۱. محیط خانه و تأثیر والدین بر فرزند
- ۱۹۷ ۲. محیط خانه و تأثیر فرزند بر والدین
- ۱۹۷ ۳. محیط خانه و تأثیر همسران بر یکدیگر
- ۱۹۸ ۴. محیط مدرسه و دانشگاه
- ۱۹۹ ۵. کار و تجارت
- ۲۰۱ ۶. جامعه فاسد
- ۲۰۲ ۷. رؤسای قوم
- ۲۰۳ ۸. تبلیغات و رسانه‌های جمعی
- ۲۰۴ ۹. دوستان و هم‌نشینان بد
- ۲۰۷ ۱۰. وضع اقتصادی و معیشتی
- ۲۱۰ بیان چند اشکال
- ۲۱۰ ۱. ناسازگاری علم مطلق خدا با نسیان
- ۲۱۴ ۲. ناسازگاری فراموشی خود و علم حضوری انسان به خود
- ۲۱۷ ۳. جدابودن علت فاعلی و قابلی
- ۲۱۷ ۴. ثبات خود و من

بخش ششم: درمان از خودبیگانگی

- ۲۱۹ درمان غفلت
- ۲۲۰ ۱. تبعیت نکردن از هوای نفس
- ۲۲۷ ۲. نداشتن حب دنیا
- ۲۳۶ ۳. تبعیت نکردن از شیطان

فهرست مطالب

۲۳۹	۴. قرب الی الله.....
۲۴۳	۵. ذکر.....
۲۴۹	۶. شکر.....
۲۵۴	۷. محبت.....
۲۶۹	درمان توجه نکردن و شناختن خود.....
۲۷۰	۱. مراد از شناختن خود.....
۲۷۲	۲. ذومراتب بودن شناخت نفس.....
۲۷۴	۳. کارهای لازم برای شناخت خود.....
۲۷۹	۴. درمان حجب انحرافی به ذات.....
۲۸۱	۵. آثار توجه به خود.....
۲۸۳	درمان نسیان و فراموشی مبداء، منتهای و راهنمایان دین.....
۲۸۳	۱. معرفت و شناخت خداوند.....
۲۸۶	۲. شناخت معاد.....
۲۸۷	۳. شناخت راهنمایان دین.....
۲۹۰	درمان تقلید کورکورانه.....
۲۹۳	درمان مسائل اجتماعی.....
۲۹۳	۱. توجه به خانواده.....
۲۹۶	۲. سالم ساختن محیط مدرسه و دانشگاه.....
۲۹۸	۳. ایجاد جامعه سالم.....
۳۰۱	۴. مهاجرت.....
۳۰۴	۵. امر به معروف و نهی از منکر.....
۳۰۶	۶. انتخاب دوستان و هم‌نشینان شایسته.....

از خود بیگانگی

- ۳۰۹ ۷. تمایل نداشتن به دشمنان خدا
- ۳۱۰ ۸. اصلاح نظام ارزشی
- ۳۱۳ بخش هفتم: آثار و پی‌آمدهای از خودبیگانگی
- ۳۱۳ ۱. اصالت‌دادن به ماده
- ۳۱۴ ۲. انسان‌محوری
- ۳۱۶ ۳. نشناختن درد
- ۳۱۸ ۴. احساس سختی و ناراحتی
- ۳۲۰ ۵. احساس بی‌هویتی و پوچی
- ۳۲۵ ۶. مُدگرایی
- ۳۲۵ ۷. رهاکردن عقل
- ۳۲۸ ۸. ازدست‌دادن عزت نفس
- ۳۲۹ ۹. خیانت و فریب خود
- ۳۳۱ ۱۰. ظلم به خود
- ۳۳۴ ۱۱. نابودی استعدادها و قوای انسانی
- ۳۳۵ ۱۲. ازدست‌دادن انسانیت و تنزل به مرتبه حیوانیت
- ۳۳۸ ۱۳. وارونه‌کردن معیارهای خوب و بد
- ۳۴۰ ۱۴. حبط اعمال و خسران بی‌پایان
- ۳۴۳ ۱۵. ازدست‌دادن اعتماد به نفس
- ۳۴۴ ۱۶. هنجارشکنی
- ۳۴۵ ۱۷. خودکشی
- ۳۴۶ ۱۸. وحشت از خودیابی

فهرست مطالب

۳۴۷	۱۹. نداشتن آموزش درست
۳۴۸	۲۰. نداشتن پرورش صحیح
۳۴۸	۲۱. برهم خوردن تعادل روحی
۳۴۹	۲۲. بی‌هدفی و بی‌معیاری
۳۴۹	۲۳. راضی شدن به وضعیت موجود
۳۵۰	۲۴. فراموش شدن و سخن‌نگفتن خدا با انسان
۳۵۱	۲۵. بی‌اعتنایی و دادن نامه اعمال از پشت سر
۳۵۱	۲۶. تیرگی چهره و نداشتن نور
۳۵۲	۲۷. عذاب شدید
۳۵۲	۲۸. حسرت بی‌پایان
۳۵۳	کتاب‌نامه

مقدمه

در جهان هستی، موجودات و موضوعات گوناگونی وجود دارد که هرکدام می‌توانند موضوع پژوهش یا پژوهش‌های مختلفی واقع شوند. از میان این موضوعات، شناخت انسان مهم‌ترین و پرفایده‌ترین آن‌هاست که پیوسته کانون توجه اندیشمندان، به‌ویژه حکیمان متفکر و عارفان صاحب‌دل بوده و هست که هر یک به‌نوعی در جست‌وجوی آن بوده‌اند تا سرّی از اسرار آن را دریابند. با همه تلاش‌هایی که صورت گرفته است، انسان با تمام ابعادش، هم‌چنان موجودی ناشناخته مانده است؛ از این‌رو بحث از شناخت انسان از دیدگاه‌های مختلفی اهمیت و ضرورت دارد. در ذیل به چند مورد از آن اشاره می‌شود:

۱. انسان‌شناسی زمینه‌خداشناسی: با توجه به روایاتی مانند «مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْ عَرَفَ رَبَّهُ»^۱، شناخت انسان، اعم از حصولی و حضوری، زمینه‌ای برای شناخت خداوند متعال است.
۲. انسان‌شناسی زمینه‌راهنماشناسی: انسان‌شناسی زمینه‌ای مناسب برای

۱. بحارالانوار، ج ۲، ص ۳۱؛ ج ۶، ص ۲۵۱؛ ج ۵۴، ص ۹۹؛ ج ۶۲، ص ۲۹۳ و ج ۸۸، ص ۴۵۶: «هرکس خود را بشناسد، خدای خویش را نیز شناخته است».

از خود بیگانگی

پذیرش نبوت پیامبران است؛ چون با شناخت انسان، درمی یابیم عقل و تجربه، هرچند برای انسان مفید و پراهمیت است، برای رسیدن به سعادت انسان کافی نیست؛ از این رو انسان نیازمند وحی و نبوت است.

۳. انسان شناسی زمینه معادشناسی: انسان شناسی زمینه ای برای پذیرش معاد است، زیرا با شناخت انسان درمی یابیم که او علاوه بر بُعد مادی و جسمانی، بُعد مجرد و غیرمادی نیز دارد که پس از مرگ نابود نمی شود، بلکه حیات واقعی اش آغاز می شود.

۴. انسان شناسی و معنایافتن زندگی: سبک زندگی انسان به تصویری وابسته است که از «خود» دارد؛ مثلاً کسی که انسان را موجود مادی و مجبور می داند، سبک زندگی وی با کسی که وی را دو بُعدی و مختار می داند، متفاوت است. کسی که انسان را «عبدالله» می داند، رفتارش با کسی که انسان را «عبدالهی» و «عبدالشیطان» می داند، دگرگونه است.

۵. انسان شناسی مقدمه ای برای نجات از بیگانه شدن با خود: گرچه انسان به خود، علم حصولی و حضوری دارد و «خود»، برای وی مهم است، ولی عواملی وجود دارند که سبب می شوند انسان با خود بیگانه شود. شناخت انسان، زمینه را فراهم می سازد که وی بتواند از خود، بیگانه نشود یا در صورت ابتلا آن را درمان کند.

اندیشه وران با توجه به دغدغه هایی که در خصوص مباحث انسان شناسی داشته اند، درباره برخی موضوعات و مسائل آن به بحث و بررسی نشسته اند؛ از جمله مباحثی که در قرن های اخیر درباره آن تحقیق شده، «از خود بیگانگی» انسان است.

انسان ها با هر فرهنگ و زبانی که باشند - به جز عده ای قلیل - برای

انسان حقیقت و واقعیتی قائلند که با کلماتی مانند «من» و «خود» به آن اشاره می‌کنند. «من» و «خود»، با این‌که ارزشمندترین شیء، نزد انسان است، امکان دارد به واسطهٔ برخی عوامل، با غفلت و فراموشی همراه باشد؛ در نتیجه انسان به «من» و «خود» بی‌توجه شده، برای غیر «من» و غیر «خود» می‌کوشد.

پژوهش پیش‌رو با محوریت قرآن و حدیث، در صدد شناسایی عواملی است که سبب بیگانگی انسان از خود می‌شود و در این راه با ذکر روش‌های درمان، پیامدهای منفی آن را بیان می‌دارد. این نوشتار از هفت بخش تشکیل شده است:

۱. اصول و مبانی از خود بیگانگی؛
 ۲. مفاهیم؛
 ۳. تاریخچه از خود بیگانگی؛
 ۴. اقسام از خود بیگانگی؛
 ۵. علل از خود بیگانگی؛
 ۶. درمان از خود بیگانگی؛
 ۷. آثار و پیامدهای از خود بیگانگی.
- در پایان از مدیریت و دست‌اندرکاران تولید مؤسسه بوستان کتاب که در آماده‌سازی و چاپ و نشر اثر تلاش نمودند تشکر می‌کنم.

سیدعابدین بزرگی